

Riigikogu õiguskomisjoni istungi protokoll nr 131

Tallinn, Toompea ja videosild

Teisipäev, 19. mai 2026

Algus 14.00, lõpp 15.58

Juhataja: Madis Timpson (esimees)

Protokollija: Selena Eenmaa (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Heljo Pikhof, Valdo Randpere, Stig Rästa, Vilja Toomast, Varro Vooglaid

Komisjoni ametnikud: Raini Laide (nõunik-sekretariaadijuhataja)

Kutsutud: Justiits- ja Digiministeeriumi vanglate valdkonna asekanstler Rait Kuuse, vanglate osakonna vanglatöö korraldamise talituse juhataja Tiina Unuks ning karistusõiguse ja menetluse talituse nõunik Martin Ziehr (1.-2. päevakorrapunkt); Justiits- ja Digiministeeriumi karistusõiguse ja menetluse talituse juhataja Andreas Kangur ning Siseministeeriumi nõunik Ott Aarma (3. päevakorrapunkt); Riigikogu avalike suhete osakonna pressinõunik Merilin Kruuse

Päevakord:

1. Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vahelise Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuste täideviimise kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu (682 SE) teise lugemise ettevalmistamine
2. Vastus kollektiivsele pöördumisele "Tartu ei ole koht Rootsi vägistajate ja mõrtsukate jaoks!"
3. Vabariigi Valitsuse algatatud kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse (kohtumenetluse optimeerimine ja kohtulahendite avalikkus) eelnõu (560 SE) teise lugemise ettevalmistamine
4. Info ja muud küsimused

1. Vabariigi Valitsuse algatatud Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vahelise Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuste täideviimise kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu (682 SE) teise lugemise ettevalmistamine

Madis Timpson selgitas, et eelnõu osas on täna plaanis teha menetluslikud otsused, kuna muudatusettepanekuid esitatud ei ole. Ta kinnitas, et eelnõu on kahe lugemisega, kuna tegemist on välislepinguga.

Esimees andis veel komisjonile võimaluse vahepeal tekkinud küsimuste esitamiseks.

Peeter Ernits küsis, millal võiks saabuda esimene lend Rootsi kinnipeetavatega.

Rait Kuuse vastas, et see sõltub eeskätt lepingu ratifitseerimisest ning jõustumisest. Seega ei saa täna veel ilma lepinguta öelda konkreetset kuupäeva, kuid esialgse hinnangu kohaselt võiksid esimesed väliskinnipeetavad siia saabuda augustis, kui leping ratifitseeritakse mõlema riigi poolt ning see jõustub juulis.

Peeter Ernits küsis, kas ettevalmistused väliskinnipeetavate vastuvõtmiseks on tehtud ning selleks ollakse valmis.

Rait Kuuse vastas, et täna ollakse nii valmis, kui praegune olukord võimaldab, sest mitmed praktilised ettevalmistused eeldavad siiski lepingu olemasolu. Näiteks kinnipeetavate ümberpaigutamine, teatud investeringud vanglasse ja hoonete avamised saavad toimuda alles lepingu jõustumisel, mis loob ümberkorraldusteks konkreetse aluse. Seega on osad ettevalmistused veel ootel, kuid ettevalmistavad plaanid on tehtud. Ta rõhutas, et Tartu Vangla töötajaskond on väga häälestatud selle ülesande täitmiseks.

Heljo Pikhof küsis, kui suur on Tartu Vangla vangivalvurite palk, kes hakkavad tegelema Rootsi kinnipeetavatega.

Rait Kuuse vastas, et alustava vangivalvuri palk Tartu Vanglas on täna sama suur, kui Viru Vanglas ehk 2400 eurot kuus brutona. Ta lisas, et täiendava kompetentsi omandamisel on mingi aja möödudes võimalik saada saatmisõigused ehk relvastatud valvena saata kinnipeetavaid vajadusel väljaspool vanglat näiteks arsti juurde ning selle eest on ettenähtud lisatasu.

Heljo Pikhof palus täpsustada, kas Rootsi kinnipeetavaid valvavad uued ja algajad töötajad või juba täna vanglateenistuses tööl olevad vangivalvurid. Ta märkis, et algajatele vangivalvuritele võib see töö olla liig.

Rait Kuuse vastas, et Tartu Vanglas on täna tööl ca 160 kogenenud ja pikaajalist vanglateenistajat, kes alustavad esimeste väliskinnipeetavatega, kuid paralleelselt värvatakse ka uusi töötajaid juurde. Ta märkis, et uute värvatute hulgas on kindlasti inimesi, kes tulevad esimest korda vanglasse tööle, kuid on kindlasti ka neid, kes on varasemalt juba vastava õppe läbinud ja vanglas töötanud.

R. Kuuse tõi esile, et täna on Tartu Vanglasse ootel ca 20 tööle soovijat, kellele ei ole hetkel kohta pakkuda. Hetkel on Tartu Vanglas ainult üks või kaks kohta täitmata.

Heljo Pikhof märkis, et teatavasti tõuseb vanglaametnikel koos staažiga palk, kuid politseinikel mitte ning küsis palgaerinevuste kohta politseinike ja vanglaametnike vahel.

Rait Kuuse vastas, et ta ei oska sellele nii täpselt vastata, kuna politsei ja vanglateenistuse palgasüsteemid on erinevad. Näiteks tasub Politsei- ja Piirivalveamet (PPA) lõuna piirkonnas politseinikele vähem, kui ida või põhja piirkonnas. Vanglateenistus on oma palgakorraldust muutnud nii, et Viru ja Tartu Vangla töötajad on samal tasemel, kuid Tallinna Vanglas on ca 8% töötasud kõrgemad. Varasemalt oli see struktuur teine ja näiteks Viru Vangla alustades maksti seal kolmandiku võrra kõrgemat palka, kuid nüüdseks on pigem palgad ühtlustatud, sest töö ei ole piirkonniti palju keerukam.

Heljo Pikhof küsis veel, kui palju on vanglateenistusse värvatud politseist või kui palju on politseinikud selleks praegu ise soovi avaldanud.

Rait Kuuse vastas, et seda olulisel määral ei toimu ning kõige rohkem on need üksikud inimesed. Ta märkis, et temale teadaolevalt ei ole politseist värbamist praegu tehtud ning murekohta ülevärbamise osas ei ole tõstatatud. Ta tõi esile, et peale koondamisi liitus ca kümnekond inimest hoopis politseiga.

Madis Timpson palus täpsustada, et ega uusi töötajaid ei võetagi vanglasse tööle ilma, et nad oleksid eelnevalt läbinud vajaliku väljaõppe.

Rait Kuuse selgitas, et valvuri ametikohale tööle võetud inimesed saadetakse koheselt Sisekaitseakadeemia vanglateenistuse kolledžisse neljakuulisele praktilisele ja teoreetilisele väljaõppele. Enne selle hariduse omandamist neid iseseisvale tööle ei lubata.

Maria Jufereva-Skuratovski küsis, kui kaua võtavad kõik ettevalmistused vangla ümberkorraldamiseks aega peale lepingu jõustumist ning mida selleks täpsemalt teha tuleb, et Tartu Vangla oleks Rootsi kinnipeetavate vastuvõtmiseks valmis.

Rait Kuuse vastas, et lepingu kohaselt toimub väliskinnipeetavate vastuvõtt järk-järgult ning sellele lisaks ka eelhindamise faas, kus Rootsi poolt pakutavatele kinnipeetavatele tehakse Eesti poolne taustakontroll, sh kohtulik. Sellest tulenevalt kestab kinnipeetavate saabumise protsess kuni aasta, kuni saavutatakse lepingu maksimaalne maht ehk 600 kinnipeetavat. On võimalik, et hiljem ilmnevad põhjused, miks 600 kinnipeetavat ei ole võimalik sellises tempos siia saata ning seetõttu ei saa seda nii konkreetset ette ennustada.

R. Kuuse selgitas, et Tartu Vanglas on täna kaks suuremat hoonet, millest üks on praegu suletud aga teine on praegu juba käigus ning seega koheselt kasutatav väliskinnipeetavatele. Seega saab aasta vältel järk-järgult teha täiendavaid ettevalmistusi, et ka teine hoone avada ja värvata juurde valgaametnikke jne. Ettevalmistusi kohandatakse vastavalt parimale teadmisele väliskinnipeetavate saabumise hulgast iga kvartali kohta. Kõige suurem ülesanne lepingu jõustumiseks on Tartu Vanglast suurema osa kinnipeetavate ümberpaigutamine teistesse vanglatesse, kellele lisandub vastavalt koormus. Paberi peal on ettevalmistus selleks käimas.

Maria Jufereva-Skuratovski palus täpsustada, kas Rootsi kinnipeetavaid paigutatakse ka Tallinna Vanglasse.

Rait Kuuse kinnitas, et väliskinnipeetavad paigutatakse ainult Tartu Vanglasse.

Peeter Ernits küsis, kas Tartu Vangla jääb seega valdavalt ainult väliskinnipeetavatele. Teiseks, kas tubakavabade nikotiinipatjade võimaldamine väliskinnipeetavatele ja sellega seotud võrdse kohtlemise küsimus on lahendatud. Kolmandaks, kas Tartu linnavõim on selle kõigega nõus. Neljandaks, kas väliskinnipeetavatena võetakse vastu ka seksuaalkurjategijaid või mitte.

Rait Kuuse vastas, et Tartu Vanglas on praegu väiksem 50 kohaga eraldatud osa vahistatutele, kelle kohtumenetlus on aktiivses faasis ning see jääb edaspidi alles, kuna nii kohus, prokuratuur kui ka politsei vajavad seda kohapealset vahistatute majutuse võimalust. Ta rõhutas, et tegemist on ühe eraldatud osaga ühest hoonest, mis ei puutu kokku väliskinnipeetavatega. Lisaks võivad Eesti kinnipeetavad kinnises vanglas edaspidi olla ka meditsiini osakonna all olevas psühhiaatria osakonnas, kus tehakse ekspertiise, kuid ka seal on nad eraldatud režiimil. Avavangla jääb üksnes Eesti kinnipeetavate kasutusse. Ta kinnitas, et väliskinnipeetavad ei puutu Eesti kinnipeetavatega kokku ning on eraldatud.

R. Kuuse märkis nikotiinipatjade osas, et mõistetavalt tuleb arvestada selle võimalusega, et kui väliskinnipeetavatele võimaldatakse teatud hüved, siis tuleb kaaluda nende lubamist ka Eesti kinnipeetavatele. Tema hinnangul tuleks sellise hüve võimaldamisel ka Eesti kinnipeetavatele nikotiinipadjad lubada. Ta tõi esile, et Eesti tubakatoodete keelu osas on hetkel veel käimas arutelu Euroopa Inimõiguste Kohtus ning oodatakse veel suurkoja arutelu. Tõenäoliselt saab suurkoja arutelu alata septembrist, mistõttu saab selles osas rohkem selgust järgmisel aastal.

R. Kuuse vastas Tartu linnavõimu osas, et nendega on kokkulepitud omavaheline infovahetus,

et mõlemad pooled oleksid asjadest igakülgselt ette informeeritud. Tema hinnangul saab sellise koostöövormiga kenasti edasi liikuda ning tema teada hetkel probleeme ei ole.

Tiina Unuks vastas, et välisleping ei välista otseselt seksuaalkurjategijate Eestisse saatmist, kuid Rootsi pool ise soovib neid kinnipeetavaid Eestisse mitte saata. Nimelt leiab Rootsi, et nende sekkumisprogrammid on efektiivsed ning neid saab pakkuda üksnes selles keeles, mida kinnipeetav mõistab. Eesmärk on hoida nende kurjategijate retsidiivsus jätkuvalt madal.

Heljo Pikhof tõi kirjavahetusest Rootsi Sotsiaal- ja Tervishoiuametiga esile mõned märkused. Esiteks, hinnanguid võimalike külastajate arvu kohta pole praegu tehtud. Samas on tõenäoline, et Rootsi omavalitsused võivad hakata maksma kinni üsna laialt kinnipeetavate sugulaste sõite ja majutust Tartus. Kuigi ei ole teada, kui palju külastajaid hakkab olema, siis ei saa öelda, et neid üldse ei tule.

Teiseks palus ta tuua esile kõik need erisused, mis tulevad välja võrreldes sellega, mida Rootsi vanglas kohapeal on Rootsi õiguse alusel praegu nende kinnipeetavatele lubatud. Arvestades, et Eestisse saabudes hakkab väliskinnipeetavatele kohalduma Eesti õigus. Ta tõi esile, et temale teadaolevalt ei ole Rootsi vanglas näiteks töö tegemine kohustuslik ning küsis, kas Eestis on see kohustuslik ja kui palju saavad kinnipeetavad selle eest palka. Kolmandaks palus ta selgitada videokohtumiste võimalust, eeskätt kuidas on see võimaldatud kolmandatest riikidest inimestele, kellel ei ole isikutuvastamiseks Eesti ID-kaarti jne.

Rait Kuuse vastas, et Eestil on paralleelselt Rootsi vanglateenistuse esindajatega käimas just selline detailne arutelu. Ta märkis, et nad on tänagi Eestis, et arutada läbi, millised need tööprotsessid detailides välja näevad, mismoodi on Rootsis teatud asjad lahendatud ja kas meiega on ühisosa või erisused.

Näiteks on üks silmatorkavam erisus see, et kambrid on mõneti teistmoodi varustatud. Rootsis saab mõlemal kinnipeetaval olla oma lugemislamp, seejuures peab olema ka rohkem pistikuid ning samuti on mõlemal luba kasutada televiisorit, riigi kulul. Eesti vanglateenistuse vaatest ei ole probleemi sama standardit rakendada ka oma kinnipeetavatele.

R. Kuuse selgitas, et töötamise süsteem on tõesti natukene teistmoodi, sest Eesti töötamise filosoofia on selline, et see töö, mida kinnipeetavad teevad, peab täitma kahte eesmärki. Esiteks, kujundada tööharjumust ning teiseks, need tööd, kus luuakse reaalselt väärtust, peavad seda ka tegema ja ennast ära tasuma. See tähendab, et Eesti vanglad ja ettevõtluskeskus täidavad täna tellimusi ka väljastpoolt vanglat, näiteks pestes Kaitsevägele pesu või tehes keriseid. Rootsi süsteemi puhul ei ole ilmtingimata prioriteediks see, et töö toodaks väärtust ka väljapoole. Sellest lähtuvalt on neil ka tasustamissüsteem natuke teistmoodi ehk nädalane fikseeritud töötasu, sõltuvalt sellest, kas inimene on tööga aktiivne või mitte. Eestis käib tasuarvestus tunnipõhiselt ehk nii palju töötunde kui kinnipeetav teeb, nii palju ka makstakse.

Tiina Unuks lisas, et erisusi on ka selles osas, mis puudutab distsiplinaarrikkumisi. Rootsi vangide puhul saab rakendada üksnes noomitust. Küll aga on erinevalt Eestist Rootsi vanglateenistusel õigus otsustada, millal kinnipeetav vabastatakse tingimisi enne tähtaega. Rootsis on kehtiv kaks kolmandikku põhimõtte ehk kui kaks kolmandikku karistusest on kantud, siis üldjuhul vabaneb isik automaatselt kriminaalhoolduse järelevalve alla. Kui vanglas on toime pandud hulgaliselt rikkumisi, siis on vanglateenistusel õigus lükata vabanemine kasvõi viimase päevani, kui oleks pidanud olema karistuse tähtaeg.

T. Unuks tõi töötamise osas esile, et Eesti kinnipeetavad on pigem oskustöölised. Näiteks osatakse puidu- ja metallitööd teha ning muid käte osavust nõudvaid tegevusi. Rootsi kinnipeetavate puhul tuleb nüüd rohkem mõelda selle peale, et pakkuda neile lihtsamat tööd ning eeskätt keskenduda tööharjumuse kujundamisele. Praktilisest vaatest on erisus ka näiteks see, et Rootsi vangid kannavad Eestis karistust kandes Rootsi vangivormi. Ta rõhutas, et suures plaanis on Eesti ja Rootsi vangistused siiski sarnased ning see on üks põhjus, miks Rootsi on valinud just Eesti vanglakohad rentimiseks.

T. Unuks märkis videokohtumiste osas, et praegu on tõesti probleemkoht ID-kaardiga, kuid need lahendused on arenduses, et selle süsteemi saaks toimima ka kolmandate riikidega.

Rait Kuuse lisas, et kinnipeetavatel ei ole ID-kaarti, vaid Eesti vangistusseaduse järgi on neil isikukood, parool ja näobiomeetria, mida nad kasutavad näiteks tahvlisse sisse logimiseks. Seega on vanglateenistus tegelikult harjunud töötama selliselt, et kinnipeetavatel dokumenti käes ei ole, aga nad peavad kuidagi ennast siiski tuvastama. Sarnaseid lahendusi saab ka väliskinnipeetavatele arendada.

Anti Haugas uuris, kuidas on viimasel aastal Eesti kinnipeetavate arv muutunud ja milliseid trende on märgata.

Lisaks, kuidas on kavandatud Justiits- ja Digiministeeriumi (JDM) ning Siseministeeriumi koostöö võimaliku hübriidohu korral, kus Eestisse tuleb näiteks mitusada ebaseaduslikku piiriületajat ja neid on vaja kinni pidada. Täpsemalt, kas sellised võimalikud stsenaariumid on läbi mõeldud ja arutatud, kuhu sellisel juhul neid inimesi paigutada või kui palju vanglad üldse sellise olukorraga seotud oleks.

Rait Kuuse vastas, et Eestis on süüdimõistetute arv olnud see aasta praktiliselt sama, kui eelmine aasta ehk praegusel hetkel 1257. Kinnipeetavaid on kokku 1712. Viimase kuue kuuga on aga tuntavalt suurenenud vahistatute arv ehk kolmandiku võrra ning täna on vanglates 455 vahistatut. See on umbes 120 inimest rohkem kui aasta tagasi samal ajal. Valdavalt on nende vahistatute hulgas varavastastes ja narkosüütegudes kahtlustatavad isikud.

R. Kuuse sõnas, et selliseid trende praegu ei ole, mis mõjutaks vanglate võimekust oma tööd teha. PPA-ga on arutatud ka seda, kui palju on vanglal võimalik neile koheselt pakkuda kohti juhul, kui oleks vaja mingit suurt hulka inimesi kinni hoida. Täna oleks selleks kohtade vakantsiks peale rendivangla rakendumist 300. Ta märkis, et kriisiolukorras vaadatakse võimalusi pigem avarama pilguga ehk kus ja millistest tingimustes ja kui pikka aega saab kinnipeetud inimesi majutada. Näiteks on Viru Vangla territooriumil eraldi sissepääsuga PPA-l üks arestimaja, mis on hetkel täiesti tühi.

Peeter Ernits küsis, kas praegu ei ole Eesti kinnipeetavatele võimaldatud lugemislampi või televiisori vaatamist riigi kulul. Lisaks uuris, kas on ülevaadet, millist tööd kinnipeetavad Rootsis teevad ehk mida nad ka siin oskaksid teha.

P. Ernits tõi veel esile, et kuuldavasti on Eesti kinnipeetavate suhtarv väga väikseks jäänud ning küsis, kas väliskinnipeetavad lähevad edaspidi statistikas selle suhtarvu alla või mitte.

Rait Kuuse vastas, et väliskinnipeetavad ei peaks minema selle suhtarvu arvestusse ja Eesti peaks oma statistilises ülevaates käsitlema ikkagi Eesti süüdimõistetuid.

Ta selgitas töötamise osas, et sarnaseks jääb see, et vangla majandustööd peaksid saama ikkagi kinnipeetavate jõuga tehtud, alates toidu tegemisest kuni ruumide koristuseni. Kui vaadata Rootsi vanglates tehtavaid töid, siis on seal peale tootmistööde väga palju pigem huviringi stiilis tegevusi, mis meenutavad rohkem sotsiaalsektorist kaitstud tööteenust ehk kus inimene teeb tööharjutust, näiteks klaasvitriini või savitööd tegevusjuhendaja järelevalve all.

R. Kuuse vastas, et televiisori peab Eesti kinnipeetav täna ise vangla poest ostma ja maksma ka elektriseadmete kasutamise eest. Erinevaid lampe, kõrvaklappe jms antakse pigem jaopärast, kui üldse. Rootsi kinnipeetavatele on kambrite varustatus lepinguga tagatud.

Valdo Randpere küsis, milliseid kanaleid kinnipeetavad televiisorist näevad.

Rait Kuuse vastas, et kanaleid on võimalus vanglas keskselt korraldada. Tõenäoliselt peab sinna nüüd ka suurema valiku teisi kanaleid peale ERR-i välja mõtlema, et arvestada

võõrkeele taustaga. Ta tõi veel esile, et juba ca 15–20 aastat ei näidata ida kanaleid, et piirata propagandakanalite kättesaadavust kinnipeetavatele.

Heljo Pikhof küsis, kuidas on Rootsis lahendatud olukorrad, kus kinnipeetav ei kavatse üldse mingit tööd teha ega soovi ka osaleda huvitegevuses.

H. Pikhof tõi lisaks esile, et kuigi Rootsi kinnipeetavate puhul saab distsiplinaarrikkumiste korral rakendada üksnes noomitust, siis Eestis alluvad väliskinnipeetavad siiski Eesti õigusele. Ta meenutas eelnõu kaasamisringil prokuröride osutust, et kui vanglas pannakse toime vägivallategu, siis tuleb ikkagi alustada menetlust. See lisab töökoormust Eesti prokuröridele ning koormus tõuseb ka halduskohtutele, kes peavad hakkama erinevaid väliskinnipeetavate kaebusi menetlema. Samal ajal aga ei ole Eestil piisavalt prokuröre ega kohtunikke ning tekib küsimus, kuidas leitakse lisanduvaks töökoormuseks piisavalt ressursse.

Rait Kuuse vastas, et kui vanglas toimub vägivallategu, siis kohe kindlasti mitte ei viibutata lihtsalt näppu ega vaadata kõrvale. Sellisel juhul alustatakse kriminaalmenetlust ja hakatakse asja uurima. Vangla erisus on see, et vanglateenistusel on ka pädevus neid kriminaaluurimisi ja -toiminguid teostada, kuigi prokuratuuri järelevalve all. Ta rõhutas, et seega ei saa see reageering olema kuidagi andestavam kui vägivallategude puhul Eesti kinnipeetavate suhtes.

R. Kuuse möönis halduskohtute osas, et kinnipeetavad kaebavad palju. Teatavasti on täna kolmandik halduskohtute koormusest Eesti kinnipeetavate kaebused ning see ei ole ajas palju muutunud. Tõenäoliselt see koormus jätkub, kuid tuleb märkida, et väliskinnipeetavate avalduste, vaidlustamiste ja kaebamiste koormus on Rootsi näitel tegelikult kõvasti madalam kui Eesti kinnipeetavate oma. Seega ei hindaks ta seda koormust väga suureks. Lisaks, need kaebused, mis esitatakse välisriiki paigutamise otsuse vastu, peab lahendama juba Rootsis kohapeal ehk nende haldusmenetluse kaudu. Selles osas ei ole Eestil midagi lahendada, sest tegemist on Rootsi otsusega ning Eesti üksnes hindab, kas see kinnipeetav võetakse vastu või mitte.

Ta tõi esile, et prokuratuur on tõesti hinnanud oma töökoormuse kasvu. Samas on siinkohal mitu tahku, mida arvestada. Kinnipeetavate arv on viimastel aastatel jõudsalt vähenenud ning sellega seoses ei ole keegi veel vastupidist arutust teinud. Tegelikult jõutakse nüüd kinnipeetavate koguarvu mõttes mõne aasta taguse ajani, kus süsteem oskas ka selle hulgaga töötada. Ta rõhutas, et ei soovi siinkohal kuidagi prokuratuuri murekohta ala väärtustada, kuid tõi esile, et nende diskussioon on keskendunud kahele asjale. Esiteks, milline on töökorraldus ja koostöö, sh omavahel informatsiooni jagamine. Teiseks, milline on nende rahaline vajadus.

R. Kuuse kinnitas, et rahalise vajaduse numbrid on kõikidelt partneritelt olemas, sh nii prokuratuurilt, kohtutelt, PPA-lt, Kaitsepolitseilt kui ka tervishoiusektorilt jne. Need vajadused saadetakse lepingu jõustumisel valitsusele raha eraldamiseks täpselt nii, nagu need on esitatud.

Peeter Ernits märkis, et kui varasemates aruteludes oli jutuks, et väliskinnipeetavatele siia külalisi ei tule, siis tänases arutelus oli kuulda, et Rootsi omavalitsused võivad hakata koguni kinni maksma kinnipeetavate külaliste siia sõite ja majutust. Ta küsis, milline see tegelik pilt Rootsi poolel on ehk kas väliskinnipeetavatele hakkab siia lähedasi külla sõitma või mitte.

Rait Kuuse vastas, et külastamise õigust keelata ei saa, küll aga peab iga külastaja enne saama külastamiseks loa ehk läbima Eesti tehtud taustakontrolli koostöös Rootsi vanglateenistusega. Kui seda luba ei anta, siis ei saa ka vanglasse külastusele tulla. Ta rõhutas lisaks, et vangla valib ka viisi, kuidas külastus toimuda saab ehk kas külastus on lühi- või pikaajaline, klaasiga eraldatult või mitte jne.

R. Kuuse sõnas, et nende hinnangul jääb külastamise aktiivsus üsna madalaks juba selle tõttu,

et Eesti enda kinnipeetavatel, kelle lähedased on teatavasti lähemal kui väliskinnipeetavatel, on külastuste hulk tegelikult väga väike. Ta tõi esile, et külastajad käivad üksnes umbes viiendikul Eesti kinnipeetavatest. Lisaks tuleb märkida, et Rootsi pigem ei kaalu selliste kinnipeetavate paigutamist Eestisse, kellel on Rootsis väga tihedad perekondlikud sidemed, eeskätt näiteks lastega.

Madis Timpson tegi ettepanekud eelnõu menetluslike otsuste osas.

Otsustati:

1.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 10.06.2026 (poolt 6: Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast; vastu 4: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Heljo Pikhof, Varro Vooglaid; erapooletuid 0; ei osalenud 1: Lea Danilson-Järg).

1.2. Teha ettepanek teine lugemine lõpetada (poolt 6: Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast; vastu 5: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Heljo Pikhof, Varro Vooglaid; erapooletuid 0).

1.3. Teha ettepanek viia läbi eelnõu lõpphääletus (poolt 6: Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast; vastu 5: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Heljo Pikhof, Varro Vooglaid; erapooletuid 0).

2. Vastus kollektiivsele pöördumisele "Tartu ei ole koht Rootsi vägistajate ja mõrtsukate jaoks!"

Raini Laide selgitas, et eelmisel korral käsitleti pöördumises toodud teemasid osaliselt, kuid kodukorra järgi peab komisjon kollektiivse pöördumise suhtes kindla seisukoha võtma. Ta meenutas lühidalt pöördumise sisu ja selles esitatud ettepanekuid (Lisa 1).

Madis Timpson sõnas, et pöördumine on komisjonile juba tuttav ning tõi vastuse andmiseks esile kodukorrast tulenevad võimalikud otsustusvariandid: 1) algatada eelnõu või olulise tähtsusega riikliku küsimuse arutelu; 2) korraldada avalik istung; 3) edastada ettepanek pädevale institutsioonile seisukoha võtmiseks ja lahendamiseks; 4) edastada ettepanek Vabariigi Valitsusele seisukoha kujundamiseks ja pöördumisele vastamiseks, kujundatud seisukohast teavitatakse ka komisjoni; 5) esitatud ettepanek tagasi lükata; 6) lahendada pöördumises püstitatud probleem muul viisil.

Esimees märkis, et komisjon on avaliku istungi sel teemal juba pidanud ning arutatud on palju, kuigi pöördumise esindajad ei ole ise kohale tulnud. Esimees tegi ettepaneku esitatud pöördumine tagasi lükata.

Vilja Toomast kommenteeris, et kuna just menetleti välislepingu ratifitseerimise eelnõu ning selle lõpphääletus on juba planeeritud 10. juunile, siis on sellise kollektiivse pöördumise arutelu või teistsuguse vastuse andmine enne eelnõu lõpphääletust vastuoluline. Tema hinnangul on mõistlik pöördumine praegu tagasi lükata.

Varro Vooglaid tegi omapoolse ettepaneku edastada pöördumine Vabariigi Valitsusele.

Andre Hanimägi kommenteeris, et kuna välislepingu ratifitseerimise eelnõu on tõepoolest suunatud lõpphääletusele, siis on tegelikult pöördumises tõstatatud küsimus sisuliselt hoopis „muul viisil“ lahendamisel täiskogu otsuse kaudu. Seega ei näe ta põhjust pöördumist tagasi lükata ning tegi ettepaneku lahendada pöördumises tõstatatud probleem muul viisil.

Madis Timpson pani esmalt hääletusele ettepaneku pöördumine tagasi lükata (poolt 6: Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast; vastu 5: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Heljo Pikhof, Varro Vooglaid; erapooletuid 0). Ettepanek leidis toetust.

Seejärel pani esimees hääletusele kõlanud ettepaneku edastada pöördumine Vabariigi Valitsusele seisukoha kujundamiseks ja vastamiseks (poolt 5: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Heljo Pikhof, Varro Vooglaid; vastu 6: Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast; erapooletuid 0). Ettepanek ei leidnud toetust.

Viimasena pani esimees hääletusele kõlanud ettepaneku lahendada pöördumises püstitatud probleem muul viisil (poolt 2: Andre Hanimägi, Heljo Pikhof; vastu 6: Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast; erapooletuid 0; ei osalenud 3: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Varro Vooglaid). Ettepanek ei leidnud toetust.

Otsustati:

2.1. Esitatud ettepanek tagasi lükata (poolt 6: Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast; vastu 5: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Heljo Pikhof, Varro Vooglaid; erapooletuid 0).

3. Vabariigi Valitsuse algatatud kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse (kohtumenetluse optimeerimine ja kohtulahendite avalikkus) eelnõu (560 SE) teise lugemise ettevalmistamine

Madis Timpson selgitas, et arutelu jätkub eelmisel korral pooleli jäänud teemadest ning tõi esile kolm põhiküsimust: oportuuniteedi kohaldamise võimaluse laiendamine ka esimese astme kuritegude puhuks, Eesti Meediaettevõtete Liidu (EML) pöördumises esitatud mure kohtueelse menetluse läbipaistvuse osas seoses ringkonnakohtule antava võimalusega menetluse tagamise meetmete peale esitatud määruskaebusi kirjalikus menetluses läbi vaadata ning rahvakohtunike süsteemi kaotamine.

Esimees märkis oportuuniteedi võimaluse laiendamise osas, et temale arusaadavalt ei ole minister seda meelt olnud ning prokuratuuri esindajatega suheldes on selgunud, et juba praegu lahendatakse suur osa asjadest oportuuniteediga ehk selle võimaluse veel laiendamine võib tekitada rohkem segadust.

Esimees tegi omapoolse ettepaneku võtta seisukoht, et komisjon oportuuniteedi võimaluse laiendamist esimese astme kuritegude puhuks ei toeta. Komisjon nõustus konsensuslikult.

Andreas Kangur sõnas, et minister on küll Riigikogus viidanud vajadusele seda küsimust põhjalikumalt arutada, kuid on siiski JDM-i [11. mai 2026.a kirjas](#) komisjonile pidanud oportuuniteeti asjalikuks võimaluseks teha ka teatud esimese astme kuritegude puhul õiglaseid lahendeid. A. Kangur märkis, et ka tema on seda meelt.

Ta tõi esile, et viidatud JDM kirjas on toodud mitmeid näiteid väheolulisematest rikkumistest, mille eest kehtiv seadus praegu nõuab inimese süüdimõistmist ja kriminaalkaristuse kohaldamist olukorras, kus tegu vastab küll koosseisule, kuid teo raskus ei pruugi sellist karistust õigustada.

Valdo Randpere küsis, kas nende väheolulisemate rikkumiste alla lähevad ka narkosüüteod, mille osas on soovitud regulatsiooni koguste osas muuta.

Andreas Kangur vastas, et narkosüüteod on üks näidetest, kus selliseid asju võib juhtuda. Ta

tõi viidatud JDM kirjas näite prokuratuuri poolt kirjeldatud olukorrast, kus 18-aastane sõber pakub 17-aastasele kanepisuitsu teha, kes tõmbab kaks mahvi ja saab teada, et talle kanep ei meeldi. 18-aastase tegu on aga võimalik kvalifitseerida karistusseadustiku (KarS) § 187 lõige 1 järgi kui alaealise kallutamine narkootilise ja psühhotroopse aine ebaseaduslikule tarvitamisele, mille eest on karistus ühe- kuni kümneaastane vangistus. Lisaks veel eluaegne kohtulahendi nimega avaldamine ja eluaegne lastega töötamise keeld. Sellisel juhul, kuna tegu vastab koosseisule, ei saa kehtiva seaduse järgi oportuniteedi kohaldada.

Lea Danilson-Järg küsis, kas see käib ka selliste olukordade kohta, kus näiteks eakamad inimesed kasvatavad kanepitaimi.

Andreas Kangur selgitas, et see oleneb kogusest. Kui kanepitaimi on nii palju, et kokku saab sellest kümme või rohkem doosi, siis võikski tegu juba kvalifitseeruda. Eeskätt kui nad neid taimi ka käitlevad. Näiteks kui nad on kahekesi ja annavad neid üksteisele edasi, siis võikski seda lugeda käitlemiseks ning tegu kvalifitseerida esimese astme kuriteoks, mille puhul oportuniteedi praegu kohaldada ei saa.

Valdo Randpere sõnas, et tema seisukohalt oleks praegu lihtsam jätta oportuniteed esimese astme kuritegude puhul siiski kohaldamata ning selle asemel tuleks pigem laiemalt üle vaadata need KarS-i koosseisud, mis ei peaks üldse esimese astme kuritegude all olema.

Andreas Kangur märkis, et probleemkoht seisneb selles, et kui tegu kirjeldama hakata, siis võib sama koosseis tegelikult hõlmata väga erineva raskusega juhtumeid. Näiteks võib samale narkosüüteo koosseisule vastata nii tema eelnevalt kirjeldatud tegu, kus 18-aastane sõber annab 17-aastasele kanepisuitsu proovida, kui ka selline juhtum, kus näiteks noortekeskuse juhataja annab süstemaatiliselt oma alaealistele hoolealustele edasi narkootikume.

A. Kangur selgitas, et seetõttu ongi keeruline siin nii täpselt jooni tõmmata, kas määrav oli see, kui mitu doosi, mitu alaealist, kui kaua tegu toime pandi või kas konkreetsel juhul ongi õigustatud esimesel korral kohe kriminaalkorras karistada saada ning mõnel teisel juhul mitte. Need asjad nõuavad suuremat diskretsiooni.

Raini Laide märkis, et põhjendused on arusaavad, kuid ka tema hinnangul võiks praegu jätta oportuniteed kohaldamise võimaluse esimese astme kuritegudele siiski laiendamata ning pigem vaadata üle edaspidi KarS-i koosseisud. Ta rõhutas, et oportuniteed oli algselt mõeldud pigem lihtsamate ja väiksemate rikkumiste ning kindlasti mitte raskete kuritegude jaoks. Seega, oportuniteedi võimaluse laiendamine esimese astme kuritegudele võib küll ilmselt menetluses aega kokku hoida, kuid pigem saab kannatada inimeste õiglustunne ning seda muudatust tuleks eelnevalt tõsiselt kaaluda.

R. Laide kommenteeris veel JDM kirjas toodud esimest näidet, kus isik üritab poest varastada ja satub turvamehega füüsilisse konflikt, mistõttu saab röövimise eest süüdistuse. Ta märkis, et sellises olukorras ei oleks just hea lähenemine viia need juhtumid oportuniteedi alla, sest see tekitaks poevarastes tunde, et nii võibki teha ja füüsilisele konfliktile turvamehega ei järgne tagajärgi.

Valdo Randpere pakkus arutluseks idee, et väheolulisemate rikkumiste puhul võiks luua hoopis uue võimaluse karistatuse kustutamiseks pärast juba jõustunud kohtuotsust juhul, kui esimese astme kuriteo eest määratud karistus on väiksem. Sellisel juhul ei jääks ka eelnevalt viidatud näite puhul sellele 18-aastasele eluks ajaks kriminaalkurjategija templit külge.

Andreas Kangur selgitas, et kirjeldatud idee ongi olemuslikult asja oportuniteediga lõpetamine ehk kohus mõistab küll inimese süüdi, aga vabastab ta karistusest ja kustutab selle registrist.

Valdo Randpere märkis, et praegu tehakse oportuniteedi kohaldamise otsus enne karistuse

määramist.

Andreas Kangur vastas jaatavalt, kuid rõhutas, et kohus ei pruugi siiski oportuuniteediga asja lõpetada, sest oportuuniteedi kohaldamise puhul ei ole tegemist prokuratuuri diskretsiooniga. Ta selgitas, et oportuuniteet ei tähenda sisuliselt seda, et kurjategija pääseb ilma karistusest, vaid isikule määratakse erinevad kohustused, mis on tihti intensiivsemad kui need, mille isik võiks saada näiteks tingimisi karistuse määramisel. Kui tingimisi karistuse puhul on ainus lisatingimus see, et isikule jääb registrisse eluks ajaks märke, siis oportuuniteedi puhul saab määrata mh riigile ja kannatanule kahju hüvitamise, sotsiaalprogrammid, üldkasulikke tööd, alkoholitarbimisest hoidumise jms.

A. Kangur rõhutas, et kui kohus leiab, et tegu oli siiski väga tõsine ja häirib õigustunnet nii, et isik tegelikult vääriks kriminaalkaristust, siis saab kohus alati otsustada asja oportuuniteediga mitte lõpetada ja saata asi tagasi prokuratuuri, et esitataks süüdistus.

Raini Laide viitas aruteludele prokuratuuri esindajatega et oportuuniteedi võimaluse laiendamine ei ole nende jaoks niivõrd oluline ning juba praegu kasutatakse oportuuniteeti suure osa kriminaalasjade puhul ehk need asjad ei jõuagi kohtus sisulisse menetlusse. Seega võib oportuuniteedi kohaldamise võimaluse laiendamisega kaasneda ulatuslik mõju, sest sellega seoses hakkaks ligi 80-90% KarS-i eriosa paragrahvidest tõenäoliselt edaspidi oportuuniteedi alla käima.

Varro Vooglaid avaldas arvamust, et oportuuniteedi kohaldamise võimaluse sel viisil laiendamine esimese astme kuritegudele ei ole põhjendatud ning pigem oleks kohasem lahendus tõesti korrigeerida KarS-i koosseise, mida pigem ei peaks määratlema esimese astme kuritegudena.

Ta mõõnis, et lõplik otsus oportuuniteediga lõpetamisel on kohtul, kuid seadus iseenesest ei peaks sellist kohtuotsust võimaldama.

Madis Timpson kommenteeris, et tema hinnangul on selline muudatus signaalina halb.

Andre Hanimägi nõustus eelkõneleja, et signaalina on see halb. Ta märkis, et ebakindlus on ka selles kataloogis, mis hakkaks esimese astme kuriteona selle võimaluse alla minema, sest eelnevalt toodud näidete puhul on nähtavasti ka sama koosseisu alla minevate tegude raskusastmed seinast-seina ning muudatus tekitaks süsteemis pigem ebaselgust.

A. Hanimägi uuris, kas siin ei oleks üks lahendus sõnastuse kaudu kuidagi täpsemalt eristada väikese ja suure mõjuga juhtumeid.

Andreas Kangur vastas, et kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 202 sätestabki seda, et oportuuniteeti saab kasutada siis, kui „isiku süü ei ole suur“ ja „puudub avalik menetlushuvi“. Ta selgitas, et probleem ongi selles, et samale koosseisu kirjeldusele vastavad väga erinevad teod ning kui seda kirjeldust hakata väga täpseks kirjutama, siis tekitatakse sellega juurde väga suurt nn paragrahvimassi, mille tulemusel võetakse diskretsioon ära sealt, kus see tegelikult võiks olla.

Raini Laide kommenteeris, et kirjeldatud probleemid on pigem materiaalõiguse probleemid ehk kui KarS-i eriosa koosseisud kannavad tõsiselt võetava kuriteo kirjeldust, kuid selle alla võivad minna k väheolulisemad rikkumised. Seega ei ole küsimus niivõrd oportuuniteedi kui lisavõimaluse kohaldamises. Sellega ei peaks lahendama materiaalõiguse probleemi, vaid nende tegude sisule ja raskusele peab esmaselt andma hinnangu siiski KarS-i eriosa.

Madis Timpson tegi kokkuvõtteks taaskord ettepaneku jätta oportuuniteedi võimaluse laiendamine esimese astme kuritegude puhuks eelnõust välja, kuna seda küsimust käesoleva eelnõu raames ära ei lahenda. Ta märkis, et selle teema laiema arutelu juurde saab tagasi tulla näiteks sügisel.

Andreas Kangur juhtis tähelepanu, et muudatusettepanekute loetelus on selles osas toodud ettepanekud nr 25-1 ja 25-2, millest nr 25-2 jätab oportuuniteedi kohaldamise võimaluse laiendamise eelnõust välja, kuid täpsustab JDM-i palvel siiski tehnilise täiendusena muus osas oportuuniteedi aluste sõnastust:

25-2. Muuta ja sõnastada eelnõu § 1 punkt 69 järgmiselt:

„69) paragrahvi 202 lõige 1 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

„(1) Kui kriminaalmenetluse ese on teise astme kuritegu, milles kahtlustatava või süüdistatava isiku süü ei ole suur ning kui kriminaalmenetluse jätkamiseks puudub avalik menetlushuvi, võib prokuratuur kahtlustatava või süüdistatava nõusolekul taotleda, et kohus kriminaalmenetluse lõpetaks.“;

Kui õiguskomisjon et toeta oportuuniteedi aluste laiendamist I astme kuritegudele, palub JDM siiski oportuuniteedi aluste sõnastust täpsustada.

Muudatus kehtivas sättes: § 202. Kriminaalmenetluse lõpetamine avaliku menetlushuvi puudumise korral ja kui süü ei ole suur

(1) Kui kriminaalmenetluse ese on teise astme kuritegu, milles ja selles kahtlustatava või süüdistatava isiku süü ei ole suur ning ta on heastanud või asunud heastama kuriteoga tekitatud kahju ja tasunud kriminaalmenetluse kulud või võtnud endale kohustuse tasuda kulud ning kui kriminaalmenetluse jätkamiseks puudub avalik menetlushuvi, võib prokuratuur kahtlustatava või süüdistatava nõusolekul taotleda, et kohus kriminaalmenetluse lõpetaks.

Õiguskomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

Andreas Kangur tutvustas seejärel muudatusettepanekute loetelus veel üle vaatamata muudatusettepanekuid nr 30-31, 34, 36, 47 ja 49:

30. Muuta ja sõnastada eelnõu § 1 punkt 115 järgmiselt:

„115) paragrahvi 257 täiendatakse lõikega 1¹ järgmises sõnastuses:

„(1¹) Kuni esimese kaitseakti kohtule esitamiseni või kohtu alla andmise määrase tegemiseni võib prokuratuur süüdistusaktis teha parandusi, saates kohtule, süüdistatavale ja kaitsjale parandatud süüdistusakti, või süüdistusakti tagasi võtta. Kui kohus on süüdistatava kohtu alla andnud, kohaldatakse süüdistusakti muutmisele käesoleva seadustiku §-i 268.“;

Selgitus: Muudatusettepanekuga täpsustatakse eelnõu sätet selles osas, millal lõpeb prokuratuuri õigus süüdistusakti tagasi võtta. Eelnõu esialgses sättes ei ole selgelt aru saada, kuidas tuleks toimida juhul, kui kohus on küll kriminaalasjas teinud kohtu alla andmise määrase, st võtnud kriminaalasja kohtu menetlusse, kuid asjas ühtegi kaitseakti veel esitatud ei olnud. Selline olukord pole küll tavapärane, kuid tuleb erinevatel põhjustel siiski ette. Süüdistusakti tagasivõtmine saab olla aktsepteeritav vaid juhul, kui kriminaalasi ei ole veel kohtu menetlusse võetud ja sellele tuginevalt ei ole veel teised menetlusosalised pidanud omapoolseid toiminguid teinud. Kui kriminaalasi on kohtu menetluses, on prokuratuur minetanud selles asjas menetleja staatuse ja kriminaalasjas süüdistuse muutmise, sellest loobumise või täiendamine tuleb lahendada kohtumenetluse reeglite kohaselt. Muudetud sõnastus täidab seda kohtueelse ja kohtumenetluse piiritlemisfunktsiooni paremini.

Ettepanek JDM kirjast 11.04.2026

Õiguskomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

31. Muuta ja sõnastada eelnõu § 1 punktis 117 lisatava KrMS § 257² lõige 4 järgmiselt:

„(4) Kui kohtule on esitatud taotlus mõni tõend lubamatuks tunnistada või tunnistada mingid asjaolud omaks võetuks, tuleb see taotlus lahendada eelmenetluses. Eelmenetluse küsimused tuleb lahendada selliselt, et kohtule ei saaks teatavaks sellise tõendi sisu, mille lubatavus on vaidlustatud, välja arvatud osas, milles tõendi lubatavuse küsimuse lahendamisel on tõendi sisuga tutvumine vältimatu.“

Selgitus: Eelnõu esialgses tekstis oli nõue, et lubamatu tõendi sisu kohtunikule eelmenetluse käigus teatavaks ei saaks, sõnastatud imperatiivsena. Samas, nagu märkisid Tallinna Ringkonnakohtu, Harju Maakohtu ja Riigiprokuratuuri esindajad õiguskomisjoni koosolekul, ei ole sellist nõuet võimalik alati järgida, ehkki psühholoogia seisukohast on tegemist asjakohase eesmärgiga. Näiteks olukorras, kus küsimuse all on vormikaamera salvestis, kus isik jagab selgitusi, kuid tõendi lubatavuse küsimuse lahendamiseks on vaja analüüsida seda, kuidas ja mida inimeselt küsiti; samamoodi võib tõendiks olla esitatud läbiotsimisprotokoll ning menetlustoimingu video, kus leiti juhuleid. Vaidlus võib olla selles, milliste otsingute raames juhuleid leiti. Seal võib olla tarvis vaadata videosalvestist (kust nähtub ka see, mida leiti) hindamaks seda, kas tegemist oli lubatava otsinguga. Muudetud sõnastuses täpsustatakse, et kohus võib eelmenetluses tõendi lubatavuse hindamiseks siiski hinnatava tõendi sisuga tutvuda osas, milles see on vältimatult vajalik tõendi lubatavuse hindamiseks. Siin tuleb kohtul oma uudishimu piirata ning ka pooled saavad kohtule abiks olla, et saaks piiritletud tõendi lubatavuse hindamiseks vajalik osa tõendist ja kohus tutvuks vaid sellega. Kohtulahendi peale esitatud apellatsioonis võib edaspidi teoreetiliselt esitada ka väite, et kohus rikkus oluliselt menetlusõigust seeläbi, et uuris lubamatut tõendit sisuliselt, ehkki lubatavuse hindamiseks see ei olnud hädapäraselt vajalik. Ettepaneku sõnastus on kooskõlastatud Tallinna Ringkonnakohtu ja prokuratuuri esindajatega. Samuti võtab muudatusettepanek arvesse Advokatuuri esindaja tähelepanekut, et hetkel, mil tõendi lubatavuse üle otsustatakse, ei ole tehniliselt veel tegu lubamatu tõendiga, mistõttu eelnõu esialgne sõnastus tegelikult kohut kahtlase lubatavusega tõenditega tutvumist vältima ei suuna.

Ettepanek JDM kirjast 11.04.2026

Õiguskomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

34. Muuta ja sõnastada eelnõu § 1 punkt 142 järgmiselt:

„142) paragrahvi 286¹ täiendatakse lõikega 4 järgmises sõnastuses:

„(4) Kohus lahendab tõendi lubatavuse küsimuse võimalikult kohe pärast sellekohase vaidluse tekkimist selliselt, et vaidlustatud tõendi sisu ei saaks kohtule enne selle lubatavuse küsimuses seisukoha võtmist teatavaks suuremas osas kui see, mis on vältimatult vajalik tõendi lubatavuse otsustamiseks. Kui kohus otsustab tõendi lubamatuks tunnistada, seda

kohtuistungil ei uurita ja kohtutoimikusse ei võeta.“;

Selgitus: Sõnastuse muudatus on tingitud samadest põhjustest, mis ka käesoleva kirja eelmises punktis esitatud ettepanek. Sõltumata sellest, kas tõendi lubatavuse küsimus tõstatatakse eelmenetluses või juba käimasoleva kohtuistungil käigus, on oluline, et kohus ei tajuks lubamatute tõendite sisu; teisalt aga ei ole see siiski alati täielikult välditav, mistõttu tuleb selline võimalus ka selge sõnaga seaduses ette näha, et mitte panna kohtunikku sundolukorda, kus soovides vältida menetlusõiguse rikkumist hinnatakse kõik vaidlustatud ja kohtunikule osaliseltki teatavaks saanud tõendid lubatavaks.

Ettepanek JDM kirjast 11.04.2026

Õiguskomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

36. Täiendada eelnõu § 1 punktiga 184¹ järgmises sõnastuses:

„184¹) paragrahvi 331 lõige 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

“(3) Ringkonnakohus laiendab kriminaalasja arutamise piire kõigile süüdistatavatele, sõltumata nende kohta apellatsiooni esitamisest, kui ilmneb kriminaalmenetlusõiguse oluline rikkumine või materiaalsoõiguse ebaõige kohaldamine, millega on süüdistatava olukorda raskendatud ja millele tuginemist ei piira käesoleva seadustiku § 15¹.“;

Selgitus: Eelnõu täiendamise vajadusele juhtis tähelepanu Tartu Ringkonnakohtu esindaja Riigikogu Õiguskomisjoni istungil. Nimelt võib seaduse praeguse sõnastuse juures jääda ebaselgeks, kuidas peaks ringkonnakohus toimima olukorras, kus apellatsiooni läbivaatamisel tuvastatakse menetlusõiguse rikkumine, millele pooled ei ole tuginenud, kuid mis raskendab süüdistatava olukorda ja on iseenesest oluline menetlusõiguse rikkumine KrMS § 339 lg 2 tähenduses. Eelnõukohase KrMS § 15¹ loogika seisneb selles, et seesugustele menetlusõiguse rikkumistele tuleb tähelepanu juhtida juba maakohus, et maakohus saaks oma menetlusrikkumised korrigeerida. Sellest lähtuvalt on ka juba eelnõukohase § 15 lõikes 3 sätestatud, et kui pool ei esita vastuväidet, ehkki tal vastuväite esitamiseks võimalus oli ja pool teadis või pidi menetlusviga teadma, ei saa ta vastuväidet hiljem esitada ega sellele tugineda kohtulahendi peale edasi kaevates. Siin esitatud eelnõu täiendamise ettepanek peegeldab sedasama regulatsiooni apellatsioonikohtu vaates. Tähelepanu tuleb juhtida, et eelnõukohane § 151 lg 4 ei piira tuginemist KrMS § 339 lg-s 1 loetletud olulistele menetlusõiguse rikkumistele.

Ettepanek JDM kirjast 11.04.2026

Õiguskomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

47. Teha eelnõu §-s 2 järgmised muudatused:

47.1. kohaselt KrMSRakS-i lisatava § 2⁶ lõikes 2 asendada tekstiosa „§ 15“ tekstiosaga „§ 15¹“

Selgitus: parandatakse viiteviga – KrMS § 15 ei puuduta kaebemenetluses menetlusrikkumistele tuginemist, sellega tegeleb hoopis § 15¹.

47.2. Eelnõu § 2 sissejuhatavas osas asendada tekstiosa „paragrahvidega 2⁶ ja 2⁷“ tekstiosaga „paragrahvidega 2⁶ kuni 2⁸“

Selgitus: KrMSRakS-i lisatakse § 2⁸, mis reguleerib tegevust juhul, kui kohtulikku arutamist üldmenetluses on alustatud enne eelmenetlust puudutavate oluliste seadusemuudatuste jõustumist.

47.3. Eelnõu § 2 kohaselt KrMSRakS-i lisatavates §-des 2⁶ ja 2⁷ asendada läbivalt tekstiosa „2025. aasta 1. aprilli“ tekstiosaga „2026.aasta 1. novembril“

Selgitus: Kuna eelnõu menetlus on esialgu loodetust kauem aega võtnud, tuleb jõustumise tähtaeg edasi lükata. Sellega seoses muudetakse ka KrMSRakS-s märgitud tähtpäevad.

47.4. Eelnõu § 2 täiendada järgmise tekstiosaga:

„§ 2⁸. Käimasolev kohtulik arutamine üldmenetluses pärast 2026.aasta 1. novembril Kriminaalasjades, kus kohtulik arutamine üldmenetluses on alanud enne 2026. aasta 1. novembril ja kohtulik uurimine ei ole veel lõpetatud, tuleb kohtul menetluse käigus esitatud, kuid veel sisuliselt lahendamata taotlused tõendite lubamatuks tunnistamise kohta lahendada hiljemalt esimesel kohtuistungil, mis asjas pärast nimetatud kuupäeva peetakse.“

Selgitus: Õiguskomisjoni istungil osutas advokatuuri esindaja, et rakendussätetes tuleks selgelt sätestada, kuidas toimida üldmenetluses arutatavates kriminaalasjades, kus kohus on eelmenetluse läbi viinud seni kehtinud seaduse alusel ja seetõttu võib olla jätnud lahendamata küsimuse mõne tõendi lubatavusest, mis uue regulatsiooni kohaselt peaks olema eelmenetluses lahendatav küsimus. Lisatava sättega täpsustatakse, et sellised taotlused tuleb esimesel võimalusel, aga hiljemalt esimesel asjas peetaval istungil ära lahendada, et pooltel oleks asjas selge, millised tõendid on tõendikogumis. Kui tõend kuulutatakse lubamatuks, siis tuleb poolele anda ka võimalus kõrvale jätetud tõendi asemel muu tõend esitada, nagu eelnõu kohaselt ette on nähtud. Kohus ei pea taotluse lahendamiseks tingimata istungit pidama – kui pooled on näiteks juba ära kuulatud ja kohus lihtsalt on otsustamise edasi lükanud, saab kohus otsustuse teha istungite vahelise määrusega ja sellega menetlust sujuvalt käigus pidada.

Ettepanekud eelnõu § 2 osas JDM kirjast 11.04.2026

Õiguskomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

49. Muuta ja sõnastada eelnõu § 7 tekst järgmiselt:
„Käesolev seadus jõustub 2026. aasta 1. novembril.“

Selgitus: Kuna eelnõu menetlemine Riigikogus on osutunud esialgu loodetust ajamahukamaks, tuleb eelnõukohaste muudatuste jõustumise aeg edasi lükata arvestusega, et eelnõu jõutaks lõpuni menetleda ning seaduse rakendajad jõuaks teha vajalikud ettevalmistused. Silmas pidades ka suvepuhkuste hooaega, on otstarbekas muudatuste jõustumine planeerida 1. novembriks 2026.

Ettepanek JDM kirjast 11.04.2026

Õiguskomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

Madis Timpson sõnas, et edasine arutelu puudutab rahvakohtunike institutsiooni kaotamise ettepanekut. Ta märkis, et rahvakohtunike muudatus on praegu kohtute seaduse muutmise seaduse eelnõus 854 SE, mille juhtivkomisjon on põhiseaduskomisjon. Kui selle muudatusega soovitakse aga kindlasti praegu edasi minna, siis võiks selle lisada käesolevasse eelnõusse.

Andre Hanimägi kommenteeris, et ei pea end just eriliseks rahvakohtunike pooldajaks, kuid praegu käsitletakse seda küsimust juba teises Riigikogu menetluses olevas eelnõus ning kuigi selle menetlus võib viibida, ei peaks tema hinnangul niivõrd ulatuslikku ja sisulist muudatust viimasel hetkel hoopis käesolevale eelnõule juurde lisama.

Ta rõhutas, et kuna tegemist on põhimõttelise muudatusega, siis võib selle lisamisele järgneda vajadus hoopis käesoleva eelnõu teine lugemine katkestada. Eelnõuga 560 SE on aga komisjonis juba nii palju tööd tehtud, et sellega ei tasuks enam riskida.

Varro Vooglaid uuris JDM-i esindaja arvamust Margus Kurmi poolt Postimehes hiljuti avaldatud arvamuse kohta, kus ta rääkis nn „12 superkohtunikust“ ning märkis ringkonnakohtunike osas, et „Kui Suurbritannias, USAs ja teistes üldise õiguse (*common law*) riikides on ühe inimese süüdimõistmiseks vaja 12 juhuslikult valitud inimese üksmeelset otsust, siis Eestis otsustavad 12 eluaegselt ametisse nimetatud kohtunikku kõigi kohtualuste süü üle.“

Ta küsis JDM-i esindaja hinnangut, kas seda võrdlust silmas pidades ei minda kõnealuse muudatuse puhul justkui ühest äärmusest teise.

Andreas Kangur selgitas, et rahvakohtunike kaasamise eesmärk on olnud otsustajate ringi laiendamine, mh et otsustajate seas oleks lisaks professionaalsetele kohtunikele ka mittejuriste, võimaldades laiemat elukogemust ja teistsuguseid vaatenurki, mida professionaalne kohtunik ei pruugi märgata. Ta tõi rahvusvahelisest praktikast esile, et tema mäletamist mööda on vaid viis või kuus riiki, kus nn tavainimesi üleüldse õigusemõistmisesse ei kaasata. Näiteks Holland, Rumeenia, Läti. Enamus riike on leidnud, et mittejuristide kaasamine on vajalik kohtumõistmise legitiimsuse suurendamiseks.

A. Kangur selgitas, et rahvakohtunike institutsiooni kaotamise põhjendustena tuuakse peamiselt kaks argumenti. Esiteks, kulu. Teiseks ja olulisemaks põhjuseks tuuakse see, et rahvakohtunikega seoses on mõned menetlused toppama jäänud. Probleemid võivad seisneda huvide konfliktis või rahvakohtuniku taustas, näiteks võib juhtuda, et rahvakohtunik asub hiljem süüdistatava juurde tööle või mõni rahvakohtunik teeb küsitavaid otsuseid ning hiljem selgub tema kohta asjaolusid, mis tekitavad küsimuse, kuidas ta üldse rahvakohtunikuks sai. Ta lisas, et taustakontrolli nõuet rahvakohtunikele ei ole.

A. Kangur sõnas, et tema ei poolda rahvakohtunike kaotamist olukorras, kus selle tulemus oleks otsustajate ringi vähenemine ja mittejuristide täielik kõrvalejätmine õigusemõistmisest.

Valdo Randpere sõnas, et tema hinnangul on rahvakohtunike kaotamine hea mõte. Ta märkis, et ei mõista seda suurt ängistust selle küsimuse üle, justkui oleks tegemist ulatuslikult suure muutusega. Ta rõhutas, et sama muudatus on ka viidatud teises eelnõus ning selle eelnõu menetlus ei viibi mitte selle teema tõttu, vaid paljude muude küsimuste pärast.

V. Randpere leidis, et selle muudatuse võiks siiski ära teha ning kui praktikas peakski olukord

märgatavalt halvenema, siis on esiteks Eestis endiselt mitmeastmeline kohtusüsteem. Kui peaks ilmnenema, et maakohtutest hakkab selle tulemusel rohkelt valesid kohtuotsuseid tulema, siis võib muudatuse ka tagasi pöörata, kuid tema ei pea seda olukorda tõenäoliseks. Ta tõi praktilise probleemina esile, et praegu olukorras, kus rahvakohtunik sureb, jääb haigeks või ei soovi enam osaleda, peaks kogu kohtumenetlus algama algusest peale.

Andre Hanimägi palus ka pikaajalise kogemusega ametkonnal kommenteerida, kas tema eelnevalt väljendatud hirm, et tegemist on niivõrd suure muudatusega, mis võib tuua kaasa teise lugemise katkestamise, on põhjendatud või mitte.

Raini Laide vastas, et see võib selle kaasa tuua, kuid sõltub asjaoludest. Ta rõhutas, et uute teemade sissetoomise ja teise lugemise lõpetamise ehk mittekatkestamise puhul võib peamine probleem tegelikult tekkida presidendi tasandil. See võib tuua kaasa argumendi, et täiskogu ei pruugi olla saanud piisavalt kaaluda seda uut põhimõtet, mille komisjon on eelnõusse lisanud. Samuti tuleb märkida, et sama teema on ka teises Riigikogu menetluses olevas eelnõus juba sees, kuhu oleks Riigikogu liikmed soovi korral saanud teha muudatusi.

Andreas Kangur lisas, et ta on vahepeal võtnud ühendust JDM-i justiitshalduspoliitika asekancleriga, kelle sõnul on põhiseaduskomisjonis planeeritud kohtute seaduse muutmise seaduse eelnõu teise lugemise arutelu istung 2. juunile ning täiskogus võiks teine lugemine toimuda kas 9. või 10. juunil, kolmas lugemine 17. juunil. Seega vähemalt praeguse seisuga on teise eelnõu menetluse tempo ja perspektiiv positiivne.

Madis Timpson kommenteeris, et tema ei pea seda tempot praegu väga realistlikuks.

Vilja Toomast kommenteeris, et temal ei ole midagi selle vastu, kui see muudatus lisada ka siia eelnõu 560 SE juurde.

Raini Laide märkis, et sellisel juhul tuleks muudatus teisest eelnõust välja jätta, et kõik oleks kooskõlas.

Valdo Randpere kommenteeris, et temale teadaolevalt oli viimane informatsioon siiski see, et põhiseaduskomisjon ei jõua selle Riigikogu koosseisu jooksul eelnõu 854 SE ära menetleda. Ta märkis, et kui oodata ära põhiseaduskomisjoni otsused eelnõu 854 SE osas, siis võib tõesti juhtuda, et õiguskomisjon ei jõua ise ka käesolevat eelnõu menetleda ja teine lugemine tuleks katkestada.

Andreas Kangur rõhutas, et olenemata sellest, kas rahvakohtunike kaotamise muudatus tehakse ära või mitte, sisaldab käesolev eelnõu 560 SE siiski väga suurt hulka selliseid muudatusi, mida kogu kohtumenetlus ootab ning mis aitaksid kohtute tööd kohe arendada ja parandada.

Varro Vooglaid sõnas, et tema hinnangul on rahvakohtunike kaotamine niivõrd põhimõtteline küsimus, et seda ei tohiks viimasel hetkel käesolevale eelnõule n-ö külge pookida. Ta leidis, et teemaga saab eraldi tegeleda edaspidi, sh oleks väga oluline sel teemal kuulata ära kohtunikud, prokurörid, advokaadid jt asjaosalised. Ta viitas taas tema poolt eelnevalt esile toodud arvamusoole ning märkis, et iseenesest selline olukord, kus kriminaalmenetluses jäävadki kõigi inimeste süü üle otsustama 12 inimest Eestis, on tema hinnangul õigusriigis problemaatiline. Kuid tema vajab tõsisemat kaalumist, mitte sel viisil kiirkorras muudatuse tegemist.

Peeter Ernits nõustus, et seda muudatust ei tohiks teha praegu kiirkorras.

Valdo Randpere palus panna selle küsimuse hääletusele.

Madis Timpson pani hääletusele ettepaneku lisada rahvakohtunike institutsiooni ära kaotamise muudatus kõnealuse eelnõu 560 SE juurde (poolt 5: Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson; vastu 3: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Varro Vooglaid; erapooletuid 0; ei osalenud 1: Lea Danilson-Järg).

Esimees sõnas, et järgmisena on arutlusel EML-i pöördumises esitatud mure kohtueelse menetluse läbipaistvuse osas seoses ringkonnakohtule antava võimalusega menetluse tagamise meetmete peale esitatud määruskaebusi kirjalikus menetluses läbi vaadata. EML-i ettepanek oli jääda senise korra juurde, mitte menetluse avalikkust muuta.

Andre Hanimägi kommenteeris, et tema arusaamist mööda oli EML-i ettepanek vahepealne ehk nende mõte ei olnud nõuda iga hinna eest kohtuistungit pidamist, vaid see, et kui sellist paindlikkust on vaja, siis võiks see informatsioon ajakirjandusele vähemalt taasesitataval kujul siiski kättesaadav olla.

Andreas Kangur selgitas, et see muudatus, mille JDM tegi ja mille vastu EML protestib, seisneb selles, et kehtiva seaduse järgi on ringkonnakohtutel teatud juhtudel kohustus pidada kohtuistungit ka siis, kui saalis tegelikult ei viibi kedagi peale kohtunike. Ta kirjeldas, et praktikas tähendab see olukordi, kus kohtunikud loevad tühjale saalile ette menetluse sisu. Kui teema on piisavalt huvitav, siis võib saalis mõnikord tõesti viibida ka mõni ajakirjanik.

A. Kangur märkis, et kui kõnealune muudatus otsustada eelnõust välja jätta, siis jääks ringkonnakohtunikele endiselt see kohustus pidada istungeid ka asjades, kus menetlusosalisi ei ole ning saalis reaalselt kedagi ei viibi, kuid formaalselt peab olema näidatud, et istung on peetud. Ta rõhutas, et kohturessursi säästmise vajaduse vaatest ei ole see mõistlik, sest kolm kõrgelt haritud ja tasustatud ringkonnakohtunikku peaksid sisuliselt tegema tühjale saalile etendust.

Ta möönis, et teatud asjades võib meediaorganisatsioonide huvi olla täiesti põhjendatud, kuid rõhutas, et tegelikult ei ole sellist olukorda, kus meediaorganisatsioonidel puuduks üldse juurdepääs andmetele. Ta selgitas, et kohtueelse menetluse andmete avaldamise üle otsustab praegu prokuratuur, kes kohtueelset menetlust juhib. Prokuratuuril ei ole selles küsimuses piiramatut diskretsioon, kuna seaduses on ette nähtud tingimused, millal prokuratuur võib andmete avaldamist piirata ning muudel juhtudel tuleb põhjendatud alusega päringute peale andmed väljastada. Seega ei vasta tõele väide, et enam ei saa keegi teada, mis menetluses toimub. Endiselt saab selleks teha päringuid ning nendele tuleb vastata.

A. Kangur tõi ühe võimaliku lahendusena esile, et meediaorganisatsioonid võiksid esitada oma küsimused kohtueelse menetluse kohta prokuratuurile. Ta märkis, et see ei oleks halb lahendus mh seetõttu, et kohtueelne menetlus on põhjusega selline menetluse liik, mida ei avalikustata. Ta viitas päevakajalistele juhtumitele, kus avalikkus on kahtlustuse peale hakanud otsima, kes see isik võiks olla, kelle kohta see menetlus käib.

Madis Timpson küsis, kas minister on väljendanud, mis plaan selle muudatusega on.

Andreas Kangur vastas, et tema ei ole sellega seoses konkreetset juhtnööri saanud. Ta lisas, et ministri viimane juhis oli see, et eelnõu saab toetada sellisel kujul, nagu see on esitatud.

Madis Timpson sõnas, et seega on praegu küsimus selles, kas jääda selles osas kehtiva regulatsiooni juurde nagu meediaorganisatsioonid soovivad või teha muudatused nii, nagu eelnõuga ette nähtud.

Peeter Ernits kommenteeris, et tema meelest peaks see regulatsioon jääma nii, nagu praegu kehtivas seaduses on. Ta märkis esmalt, et kuigi prokuratuurilt võib andmeid küsida, ei ole nende saamine alati kindel. Ta möönis, et kohtunikud võivad tõesti istuda kolmekesi tühjale saalile, kuid leidis, et selle regulatsiooni mõte kaalub selle olukorra üles, kuna see on üks

väheseid aknaid, mis toetab avalikkuse informeerimist.

Andre Hanimägi märkis, et eelmisel korral, kui EML-i ja JDM-i esindajad olid komisjonis, siis räägiti, et osapooled saavad omavahel veel kokku. Ta uuris, kas kohtumine toimus ning kas arutati ka võimalikke alternatiive ja kompromisse, sest tema hinnangul on mõlemal poolel teatud osas õigus.

Andreas Kangur tõi esile, et EML-l oli eelnõu kohta tegelikult mitu ettepanekut. Ta selgitas, et tema mäletamist mööda oli ettepanekuid neli ning neljast kolme toetas JDM ilma pikema vaidluseta.

Ta selgitas, et viimases vaidlusaluses punktis pakkus EML, et võiks jätkata senise regulatsiooni järgi kohtutoimiku ettelugemist potentsiaalselt tühjale saalile või siis alternatiivselt anda meediaorganisatsioonidele nõudmise peale välja kohtumäärus. Ta rõhutas, et seda alternatiivi ei saa toetada olukorras, kus kohtumäärus võib sisaldada selliseid andmeid, mida kohtueelses menetluses ei peaks tegelikult üldse avaldama.

Varro Vooglaid küsis, miks ei võiks siiski anda kohtumäärust välja aga üksnes selles osas, mida kannatab avaldada.

Andreas Kangur vastas, et see eeldab seda, et keegi peab hakkama seda vastavalt redigeerima ning ringkonnakohus ise seda tööd teha ei saa, sest neid otsuseid redigeerimist vajavate kohtade osas oskab kõige paremini teha kohtueelse menetluse juht ehk prokuratuur. Prokuratuuril on praegu juba see õigus ja kohustus otsustada, milliseid andmeid kohtueelse menetluse kohta kannatab avalikkusele esitada nii, et see ei kahjustaks uurimist.

Madis Timpson sõnas kokkuvõtteks, et eelnõu järgmiseks aruteluks komisjonis võiks vormistada selles osas kaks erinevat muudatusettepanekut, et saaks täpsemalt otsustada, kas jätkata eelnõuga esitatud kujul või siis jääda EML-i ettepanekul kehtiva regulatsiooni juurde.

Esimees lisas, et muus osas on eelnõu muudatusettepanekud nüüdseks läbi vaadatud.

Raini Laide tõi veel esile, et muudatusettepaneku nr 6 osas on tehtud üks redaktsiooniline täpsustus. Ta märkis, et komisjon on muudatusettepanekut juba toetanud, kuid igaks juhuks võiks ka täpsustusega tutvuda.

Ott Aarma selgitas muudatusettepanekus nr 6 tehtud täiendust:

6. Täiendada eelnõu § 1 punktiga 10² järgmises sõnastuses:

„10²) paragrahvi 34¹ täiendatakse lõikega 5 järgmises sõnastuses:

„(5) Lõpetatud kriminaalasja kriminaaltoimiku materjalidega on kahtlustataval õigus tutvuda pärast kannatanu poolt menetluse lõpetamise vaidlustamise tähtaja möödumist, kui käesolevas seaduses ei ole sätestatud kriminaaltoimiku materjalidega tutvumiseks varasemat aega.“;

Selgitus: Advokatuuri esindaja on tähelepanu juhtinud ka mujalt Justiits- ja Digiministeeriumini jõudnud praktikas esinevale probleemile, et kahtlustatavad ei saa kriminaalmenetluse lõpetamise järel juurdepääsu kriminaaltoimiku materjalidele, kuna kehtiv kriminaalmenetluse seadustik selge sõnaga ei sätesta juurdepääsu andmise korda. KrMS § 206 lg 3 sätestab küll kannatanu õiguse tutvuda lõpetatud kriminaalasja toimiku materjalidega selleks, et otsustada, kas kriminaalmenetluse lõpetamine vaidlustada, ent kahtlustatavale samasugust õigust ei ole antud. Kummatigi on kahtlustatav kahtlemata andmesubjekt, kellel on tema kohta kogutud andmetega tutvumiseks õigustatud huvi ja võib olla ka praktiline vajadus, et otsustada näiteks valekaebaja või valeütlusi andnud tunnistaja kohta kuriteokaebuse või tema vastu tsiviilhagi esitamine või nõuete esitamine riigi vastu.

Kahtlustatava õigus toimiku materjalidega tutvumiseks algab muudatusettepaneku kohaselt hetkest, mil kannatanu kaebetähtaeg on läbi, kuivõrd kannatanu kaebuse peale võib kriminaalmenetluse uuendada ja sellisel juhul tuleneks kriminaaltoimiku materjalidega tutvumise kord ja ulatus § 34¹ lõigetest 1 ja 2 ning §-st 224. Nagu ei ole kannatanul lõpetatud asja materjalidega tutvumiseks mingeid erilisi piiranguid KrMS § 206 lg 3 järgi, ei ole neid ka lõpetatud asjas kahtlustatavaks olnud isikul. Sellest hoolimata kehtivad mõlemale üldised isikuandmete kaitse nõuded, mis kohustavad hoiduma kriminaaltoimikus olevate kolmandate isikute isikuandmete õigustamatust töötlemisest, nt kopeerimisest või avaldamisest kolmandatele isikutele. Kriminaaltoimikuga tutvumise korraldab prokuratuur või uurimisasutus, sõltuvalt sellest, kus kriminaaltoimik asub.

Erandjuhul võib piirata tutvumist ulatuses, mis on vajalik ülekaaluka käesoleva seadustiku § 15² lõikes 4 nimetatud huvi kaitseks.

Ettepanek JDM kirjast 11.04.2026

Madis Timpson tänas lõpetuseks kutsutuid.

Otsustati:

3.1. Jätkata arutelu komisjonis (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Varro Vooglaid).

4. Info ja muud küsimused

Madis Timpson informeeris komisjoni liikmeid, et ta kirjutas esimehena Riigikogu juhatusel palve, et juhul kui Vabariigi Valitsuse algatatud tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja võlaõigusseaduse muutmise seaduse (vaigistushagi eest kaitsmise direktiivi ülevõtmine) eelnõu 865 SE teine lugemine 20. mail 2026.a täiskogus lõpetatakse, mitte kanda Riigikogu täiskogu järgmise töönädala päevakorra projekti selle eelnõu kolmandat lugemist. Ta meenutas, et varasemalt tegi komisjon menetlusliku otsuse viia kolmas lugemine läbi 3. juunil, kuid nüüd on ettepanek see nädala võrra edasi lükata, s.o. 10. juunil 2026.a.

(allkirjastatud digitaalselt)
Madis Timpson
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Sena Eenmaa
protokollija